

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Francisci Toleti S. R. E. Cardinalis Summa Casuum
Conscientiæ, Sive De Instructione Sacerdotum Lib. VII**

Toledo, Francisco de

Coloniæ Agrippinæ

27 De alijs duabus causis non restituendi.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40916

ber. Multa etiam alia præscribi non possunt. Vide *Sylu. verb. præscriptio*, & *Gloſſ. reg. 4. de reg. iur. in vj.*

His igitur suppositis, scias: qui vscepit, vel præcepit, quod suum non erat, peracto iam tempore, & cum conditionibus necessarijs, quamvis postea dominus rei cognoscatur, non tenetur ei reddere in viroque foro: tales enim leges factæ sunt in bonum publicum, ne rerum dominia incerta maneant, & litigijs homines inuoluantur, & in pœnam negligentium, quas suas res tanto tempore neglexerunt. Ita tenet communis opinio.

Quinta causa excusans à restitutione, est ignorantia, tam facti, quam iuris, dummodo non sit crassa, & multum culpabilis. Explico: si quis habet rem, quæ sua non est, tamen bona fide, quia putat esse suam, quia forsitan emit à latrone, quem nesciebat esse latronem, non tenetur reddere, dummodo non sit crassa ignorantia huius facti. nam aliquando est nimis facile cognoscere latronem: qui enim à seruo rem pretiosam emit, vel à puero, vel famulo, profectò non excusatur, quia crassum est ignorare, rem illorum non esse. Similiter de ignorantia iuris: aliqui enim excusantur à restituendo, quia ius obligans ad restitutionem ignorant; nesciunt enim se obligari, sed debet esse ignorantia excusabilis, & maxime cum homo consulit viros doctos, qui illum non teneri affirmant: quamvis enim alij contrarium dicant, tutus esse potest, dummodo doctissimi qui enim indoctos consulunt, non excusantur, cum possint doctos habere.

De alijs duabus causis non restituendi.

CAPVT XXVII.

VLtra prædictas causas, aliæ duæ existunt.

Altera est, necessitas: hæc enim sicut sufficiebat ad differendam restitutionem, vt dictum est, ita etiam sufficit ad simpliciter non restituendum. Notandum tamen, multiplicem esse hanc necessitatem: est enim vitæ necessitas, famæ, libertatis, & rei. Iuxta quod dico.

Primò nullus tenetur cum vitæ periculo, aut famæ rem alterius restituere: sunt enim vita, & fama nobilioris ordinis, quam res. Nullus autem tenetur cum detrimento bonorum

supe.

superioris ordinis, bona restituere inferioris ordinis. Hæc est communis sententia: quamuis Soto, vt supra diximus, velit, rem res est pinguiſſima, teneri aliquem etiam cum infamia restituere, quando non est tanta fama; & hoc dicit etiam de vita. Debent tamen esse redditus pingues multum, vt quis mortem subire debeat propter restitutionem: & videtur hoc rationabile, quamuis Caiet. verb. restit. & Nauar. c. 19. num. 90. vniuersaliter velint, nullum teneri cum vitæ, vel famæ periculo restituere, & id multi dicunt, quorum sententiã potest quis contra conscientia sequi.

Secundo, nullus tenetur se vendere, vt rem alteri restituat. Est enim libertas bonum inæſtimabile; quamuis posset quis se vendere, sed ad id non tenetur, & in hoc omnes conueniunt.

Tertio, secundum ferè communem sententiam, quilibet tenetur quacumq; rei necessitatem (citra extremam) subire, vt restituat, etiam ad talem statum descendere, vt mendicet, vel manibus laboret. At verò Soto, lib. 4. q. 7. art. 4. hunc rigorem benè temperat. Dicit enim, cum aliquis debitor est, quia res male accepit, putà furto, vel rapina, aut in culpa est, vt aliter restituere non possit, putà, quia dilapidauit bona sua, prodigaliter, & luxuriose viuendo, tunc tenetur restituere, & subire quacumque necessitatem, citra extremam, vsq; ad mendicitatem. At cum bona fide debita contraxit, & in talem difficultatem restituendi aliquo infortunio peruenit, restituere quidem debet mirando statum suum, & vilius viuendo, tamen potest aliquid ad suam sustentationem mediocrem retinere. Hæc de necessitate.

Vltima autem causa liberans à restitutione est, cum quis via aliqua dominium transferente, rem alterius habuit.

Sunt autem multæ tales viæ.

Quarum prima est ludus. In cuius declarationem aduerte, esse ludos quosdam prohibitos, puta, eos, in quibus magis fortuna regnat, quàm robur, & ingenium, seu ars, qualis est ludus alearum, & taxillorum, & tabularum. Hi enim ludi prohibiti sunt quidem clericis, & religiosis, de vit. & honest. cleric. cap. clericus. 2. & Authen. de sanctis Episcop. §. in iudicimus. vbi tales ludere, & ludo interesse prohibentur: secularibus etiam prohibentur à lege ciuili, ff. de aleat. l. solet, & ca. de relig. l. alearum vsus. Quidam ludi sunt non prohibiti, in quibus plus artis est, quàm fortunæ, vt scacchorum,

& alij,

& alij, qui ad corporis exercitationem pertinent. Illi priores ludi, nō sic sunt prohibiti, quin ob recreationem, & cum summa parua est, liceant etiam clericis; quamvis rarissime liceant clericis, sæcularibus autem magis. Cum tamen summa magna est pecuniarum, vix à mortali excusantur. Vnde prohibetò ludus, ratione multarum circumstantiarum, frequenter est mortale. Quicquid tamē sit de peccato, & de prohibitione, qui lucratur summam quamuis magnam, non tenetur restituere. Ita habet Soto lib. 4. q. 5. art. 2. & alij multi. Potest equidem ille, qui perdidit, repetere coram iudice, qui per sententiam ei omnia restituet, vt habetur citatis legibus; tamen ante condemnationem, non tenetur, qui lucratus est, restituere: si nō tamen nondum qui perdidit, soluit, quia luit solutione iustitiarum faciendā, nō tenetur soluere, vt dicit Soto, quia est in potestate sua: nisi iurauerit se daturum: tunc enim tenetur dare; & si vellet, posset coram iudice repetere, vel iuramentum relaxationem consequi.

Est aduertendum tamen, esse aliquos casus, in quibus qui lucratus est, tenetur etiam ante condemnationem restituere.

Primus est, cum, qui perdidit, non poterat rem talem alienare, puta, quia erat filius familias, in scio patre, vel seruus, vel monachus, vel furiosus, vel vxor, in scio marito, ex bonis mariti: qui enim ab his lucratur, tenetur reddere ante condemnationem. Ex quo fit, vt è contra, si isti lucentur, tenentur etiam restituere: sicut enim non possunt perdere, sic nec lucrari.

Secundus est, cum intercessit fraus: nam cum ex fraude in ludo facta quis lucratur, tenetur reddere ante condemnationem.

Tertius casus, si intercessit vis, quia aliquis coegit alterum ad ludum.

Vnde euenit, vt aliquis perdens, cogat alterum sustinere ludum, cum nolit amplius ludere: tunc, si forte reluctaretur, tenetur reddere, non quidem quod suum erat, & quod perdidit, sed totum quod supra suum ab altero lucratus fuerit, quia vis intercedit.

Quartus, cum aliquis notabiliter excedit alterum in ludendi arte: tunc enim est vt fraus quædam. In his casibus non est expectanda iudicis sententia. Vnum dubium est: nam possunt filij familias aliquam modicam quantitatem ludo exponere,

puta

tra duos, vel quatuor iulios, ex consensu saltem tacito paren-
 tum, ut dicit Soto loco allegato, tunc peto, an si isti lucren-
 tur magnam summam teneantur statim reddere? Soto dicit
 eos teneri, quia non possunt lucrari, nisi quantum possunt per-
 dere. Navar. c. 19. num. 9. negat, dicens ipsos non teneri. Ego
 pro esse cum distinctione procedendum: si enim intercessit
 fraus; puta, quia, qui ludebat, putabat illum posse exponere
 magnam summam pecunie, tenetur reddere; si vero non in-
 tercessit talis fraus, ipse enim filius nihil dixit deceptorium, non
 tenetur: perinde enim est, ac ille, qui non est filius familias, sed
 tantum parvam quantitatem habet.

Sicut ludus dominium transfert, ita etiam fors, quamvis
 cum discrimine: nam in hac non datur repetitionis locus, nec
 est peccatum, immo aliquando bona est, cum praesertim ad li-
 res interimendas sit, dummodo non sit iniustitia ex altera
 parte: debent enim aequales esse, inter quos fors mittitur, ut
 iniustitia non magis ad unum inclinet. Idem etiam dicendum
 de illa via, qua multi conveniunt ad unum emendum, sua sym-
 bola singuli ponentes, & postea fors mittitur inter eos, quod
 vocant, *risare*. In hoc tamen unum est notandum; ne ille, qui
 rem vendit multis, carius vendat, quam valet; hoc enim non
 licet: fors tamen licita est. Idem etiam dicendum de his, qui supra
 certitudinem, vel eventum sponiones faciunt & deponunt:
 verum enim per hanc viam dominium transfertur, dummodo
 non sit fraus ex altera parte, puta, quia res ei est certa, & fingit
 dubiam tunc enim restituere tenetur. Haec sunt novem capita,
 quae de restitutione tractanda proposuimus. Superest, ut bre-
 viter aliqua circa excommunicationes, quae in hac parte ful-
 minari solent, dicamus.

Aduerte primo, cum excommunicatio fulminatur contra
 aliquem, ut soluat quod debet, si ipse non habet unde soluat,
 non ligatur excommunicatione: & si excommunicatio in ge-
 nerali fulminata est, non tenetur comparere coram iudice, sed
 simulare; si tamen nominatim fuit contra eum lata, tunc
 tenetur comparere, & reddere rationem sui, alias, ob inobe-
 dientiam, excommunicatione ligabitur.

Secundo, aliquis non potens sua a debitore alias recupera-
 re, si ea accepit, ut supra iam diximus, tunc si excommu-
 nicatio feratur contra eos, qui talia rapuerunt, non ligatur:
 nullum enim excommunicatio maior ligat, nisi sit peccatum
 mortale, quod ibi non fuit.

Tertio

Tertio, aliquis secretò rapuit aliqua, & fertur excommunicatio in eos, qui non reuelant tale furtum, tunc, si secretum & occultum est, nec ipse tenetur se prodere, sed tantum curare, ut res reddatur domino; nec alij in casu, quo ipse id curare non potest, ipsum manifestare: nam esset contra ius naturæ. Non omnium tamen, aut cuius infamia processit, reuelandum est; si vero sit occultum, non est reuelandum.

De vsura, quid sit.

CA P V T XXVIII.

Post restitutionem, nunc de vsura agere oportet, cum ipsa ad restitutionem obliget; ac primum, quid ipsa sit, constituere. Videtur autem nobis sic posse definitur: *est lucrum rei pecunia aestimabilis, ratione mutui principaliter proueniens.*

In cuius declarationem aduertendum est, quinque necessaria esse ad vsuram.

Primo, necessarium est, ut interueniat mutuum. Differt autem mutuum à commodato: nam in commodato non transfertur dominium rei, sed datur vsus tantum rei, ut res eadem postea reddatur; at in mutuo dominium rei transfertur, nec eadem in specie redditur. Vbi igitur commodatum est, nec mutuum intercedit, non est vsura.

Secundò, opus est, ut intercedat lucrum aliquod ipsius mutuantis, ultra sortem. Et attende, lucrum dici, cum quis habet, seu acquirit, quod aliàs suum non erat. Vnde, si acciderit aliquid in mutuo ultra sortem accipere, quòd tamen aliàs ipsius mutuantis erat, vsura non est: v. g. si mutues mille aureos alicui, & det tibi decem millia, quæ aliàs tibi debebar, & non debet soluere, non est vsura: non enim est lucrum, cum tua sint illa; secus, si peteres ante tempus debitum illa soluendi: tunc enim lucrū est. Rursus, si mutues alicui, ut non noceat tibi in his, in quibus secundum iustitiam aliàs tenebatur non nocere, non est vsura; quia tuum ius acquiris, & hoc pacto ad redimendam vexationem mutuare non est vsura, cum non sit vere lucrum.

Tertium; istud lucrum debet esse rei aestimabilis pecunia, si enim non aestimatur pecunia, non est vsura; ut si mutues alicui, ut tibi sit amicus, non est vsura, quia amicitia non solet vendi,